ΜΕΣΟΜΗΛΙΟΥ ΜΟΝΑΙ

0418

Σεϊμὲν) καὶ Μακρολειβάδου (Οὐζουντζόβας) καὶ ἐκεῖθεν ἐστρέφοντο ἐπὶ τὸ *Αἶμον ὄρος*, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῆς χαραχθείσης ἐπ' αὐτῶν τάφρου, *σούδας* κατὰ τὸν Κεδρινὸν [1]) καλουμένης, τῆς ὁποίας ἴχνη διασῴζονται μέχρι σήμερον ἀπὸ Γιακεσλῆ (Δεβελτοῦ) μέχρι τοῦ παραποτάμου τοῦ Ἕβρου Σασλὺ-δερὲ (Ἄρζου;), γνωστὰ τοῖς περιοίκοις ὑπὸ τὸ Τουρκικὸν ὄνομα *Ἐρκεσία* [2]).

Ἀλλὰ καὶ βραδύτερον πάλιν, ὅτε οἱ Βυζαντῖνοι ἀνακατέλαβον τὴν ἀπὸ τῆς τάφρου μέχρι τοῦ Αἵμου χώραν καὶ κατὰ φιλικὴν αἴτησιν τοῦ συμμάχου των ἐκχριστιανισθέντος τσάρου Βόριδος παρεχώρησαν αὐτῷ τὸ ἀπὸ τῆς Σιδηρᾶς (κλεισούρας Βερεγάβων ἐπὶ τοῦ Αἵμου) μέχρι Δεβελτοῦ τῆς Θράκης μέρος, τὸ ὁποῖον «λαχόντες οἱ Βούλγαροι κεκλήκασι Ζαγοράν» [3]), οἱ Μηλεῶνες κείμενοι πολλῷ νοτιώτερον τῶν νέων ὁρίων παρέμειναν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν.

Ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ δευτέρου τῶν Βουλγάρων βασιλείου καὶ τῆς ἐν τῷ Βυζαντίῳ δυναστείας τῶν Παλαιολόγων τὰ μεταξὺ τῶν δύο κρατῶν ὅρια κατὰ ταῦτα τὰ ἄκρα ἦσαν πολλῷ βορειότερον τῆς τάφρου, διότι Βουλγαρικαὶ μεθοριακαὶ πόλεις κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Καντακουζηνοῦ ἦσαν τότε ἡ Διάμπολις καὶ τὸ Ρωσόκαστρον [4]). Ἀλλὰ καὶ ὅτε παρεχωρήθη διὰ συνθήκης (1344) εἰς τὸν τσάρον τῶν Βουλγάρων Ἀλέξανδρον ὡς σύμμαχον κατὰ τοῦ ἀναγορεύσαντος ἑαυτὸν ἐν Διδυμοτείχῳ αὐτοκράτορα Καντακουζηνοῦ ὑπὸ τῆς Ἄννης τῆς Σαβαυδίνης, ἐπιτρόπου τοῦ ἀνηλίκου της υἱοῦ Ἰωάννου τοῦ Παλαιολόγου, ἡ ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἀκραία τοῦ Βυζαντίου ἐπαρχία Στενιμάχου καὶ Τζεπαίνης μετὰ τῶν ὀχυρῶν της καὶ τῶν ἐν αὐτοῖς φρουρῶν συμπεριλαμβανομένης καὶ τῆς θαυμασίας καὶ μεγάλης Φιλιππουπόλεως [5]), ἡ *Παρορία* παρέμεινεν ὑπὸ τὸ Βυζάντιον· ἄλλως θὰ ἐμνημονεύετο ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ἱστοριογράφου ἡ προέκτασις τοῦ Βουλγαρικοῦ βασιλείου καὶ εἰς αὐτήν.

Ἐξ ἄλλης δὲ συγχρόνου πηγῆς εἶναι γνωστὸν ἡμῖν ὅτι ἡ ἀκραία αὕτη τῆς αὐτοκρατορίας βορεία περιοχὴ κατέστη ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ 14ου αἰῶνος βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου κέντρον ἡσυχαζόντων μοναχῶν, ἐχόντων σκήτας, κελλία, κοινόβια καὶ λάβρας (μονὰς) ἐπὶ

Κ. Μυρτίλος Αποστολίδης: Θρακικά Αθ. τ. ΙΓ' 1940 σ. 179-181 (23-25)

---

1) Κεδρινοῦ, II, 86, ἐκδ. Βόννης.
2) Jirecek-Arghyrow, ὁδοιπορικὸν Βουλγαρίας, σελ. 682—684.
3) Ζωναρᾶ, XVI, 8.—Τῶν μετὰ Θεοφάνην, σελ. 165, ἐκδ. Βόννης.
4) Καντακουζηνοῦ, ἱστορ. I, 57, II, 21, 26, 27, 34.
5) Αὐτόθι, III, 66.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

καὶ πέριξ ἀνωνύμου ὄρους κατὰ τὴν θέσιν *Μεσομήλειον* (=ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μηλεώνων). Μεταξὺ τῶν μονῶν μνημονεύεται καὶ ἡ ἐπὶ τοῦ ὄρους *Κατακεκρυωμένη*, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐμόνασεν ὁ περιώνυμος ἡσυχαστὴς καὶ διδάσκαλος *Γρηγόριος Σιναΐτης*, οὗτινος τὸν βίον συνέγραψεν ὁ μαθητής του καὶ κατόπιν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως *Κάλλιστος* (+1364) [1].

Ὁ Γρηγόριος ἦτο Κλαζομένιος καὶ ἐξ εὐγενοῦς οἴκου· νεαρὸς δὲ καρεὶς μοναχὸς περιῆλθε καὶ ἐμόνασεν εἰς πολλὰς μονὰς καὶ εἰς τὴν τοῦ θεοβαδίστου Σινᾶ, ὅθεν ἔλαβε καὶ τὴν προσωνυμίαν του. Ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετέβη εἰς τὴν Παρορίαν διὰ Σῳζοπόλεως ἄγων καὶ μαθητάς τινας, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ Κάλλιστος, πρὸς τὸν ἡσυχάζοντα ἐκεῖ μετὰ πολλῶν ὀπαδῶν Ἀμηράλιν. Μετά τινα ὅμως χρόνον διαφωνήσας πρὸς τὸν προϊστάμενόν του ἀπεχώρησε τοῦ κοινοβίου καὶ ἵδρυσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους ἰδίαν μονήν, τὴν προμνημονευθεῖσαν Κατακεκρυωμένην, τὴν ὁποίαν μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νὰ καταλίπῃ ἐνοχλούμενος ὑπὸ λῃστῶν καὶ ἄλλων κακοποιῶν καὶ νὰ ἐπανακάμψῃ μετὰ τῶν μαθητῶν του εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν. Μεταγνοὺς ὅμως μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθε δι' Ἀδριανουπόλεως εἰς τὴν Παρορίαν καὶ ἡσύχασεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του (1346) προσελκύσας πρὸς ἑαυτὸν διὰ τῆς θεοσεβείας καὶ τῆς διδασκαλίας του πλῆθος μαθητῶν Ἑλλήνων, Σέρβων καὶ Βουλγάρων, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἦτο καὶ ὁ ἐπὶ τοῦ Αἵμου ἡσυχαστὴς Θεοδόσιος ἐκ Τυρνόβου. Τότε τῇ μεσιτείᾳ τῶν Βουλγάρων μαθητῶν του ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ ὁμοδόξου καὶ εὐσεβοῦς τσάρου Ἰβὰν Ἀλεξάνδρου, ὅστις οὐ μόνον πύργον ἔκτισεν ἐπὶ τοῦ ὄρους πρὸς ἄμυναν κατὰ τῶν κακοποιῶν, ἀλλὰ καὶ ἄλλας δωρεὰς καὶ κτήματα ἐδωρήσατο εἰς τὰς ἐκεῖ μονὰς πρὸς εὐχερεστέραν συντήρησίν των.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Γρηγορίου ὀλίγα ἔτη ὕστερον αὗται αἱ Ἑλληνικαὶ μοναὶ κατεστράφησαν ἄρδην ὑπὸ τῶν ἐκ νότου προελαυνόντων Τούρκων, περὶ τῆς προσεγγίσεως τῶν ὁποίων προειδοποιηθέντες οἱ μοναχοὶ ὑπὸ τοῦ φρουράρχου τοῦ Σκοπέλου, Βυζαντιακοῦ πρὸς ἀνατολὰς ἐπὶ τοῦ μικροῦ Αἵμου φρουρίου, διέφυγον τὸν ὄλεθρον ἀπελθόντες οἱ μὲν (Ἕλληνες) εἰς τὸν Ἄθων, οἱ δὲ (Σλαῦοι) εἰς τὰς παραδουναβίους χώρας [2].

Αἱ τοποθεσίαι τούτων τῶν Ἑλληνικῶν μονῶν καὶ ἡσυχαστηρίων δὲν εἶναι ἡμῖν ἀκριβῶς γνωσταί, πάντως ὅμως δέον ν' ἀναζητηθῶσιν ἐπὶ τοῦ ὄρους, εἰς τὰς νοτίους ὑπωρείας οὗτινος κεῖνται τὸ Μέγα καὶ Μικρὸν Μο-

---

1) Καλλίστου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου, Πετρούπολις, ἔτ. 1894 ὑπὸ Pomialovsky.

2) Ἴδε καὶ Jirecek-Arghyrow, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 700—702, τὰ κατὰ τὸν βίον Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου.

0419

ναστήριον, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι προφανῶς ἀνάμνησις τῶν παρακειμένων ποτὲ μονῶν καὶ κοινοβίων. Τοῦτο παραδέχεται καὶ ὁ ἱστοριογεωγράφος Jirecek. Ἄλλως τε βοηθεῖ εἰς τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα *Μεσομήλειον*, διότι τὸ ὄρος κεῖται ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μηλεώνων (Παρορίας). Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ τῷ 1893 ἀνοικοδομηθεῖσα ἐκ βάθρων ἐκκλησία τοῦ Μεγάλου Μοναστηρίου, ἄλλοτε σκοτεινὴ καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ κατακεχωσμένη μετὰ Βυζαντιακῆς τοιχοδομίας ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς βορείου πλευρᾶς της, ὡς εὗρεν αὐτὴν ὁ Jirecek, ἦτο λείψανον τῶν μεσαιωνικῶν κτιρίων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐρείπια τειχῶν (Καλὲ-μπαΐρ,) καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ προσωνυμίαι τοποθεσιῶν ἅγιος Γεώργιος, ἅγιος Ἀθανάσιος, ἅγιος Ἠλίας, ἅγιος Χριστοφόρος, τοῦ Σωτῆρος, αἵτινες παρέμειναν μέχρι σήμερον καταστραφέντων τῶν φερωνύμων παρεκκλησίων καὶ ἡσυχαστηρίων μαρτυροῦσι τὴν ἄλλοτε ὕπαρξιν συνοικισμῶν.

Ἄπορον λοιπὸν φαίνεται ἡμῖν τὸ ὅτι ὁ συγγραφεύς, ὅστις παρουσιάζεται ὡς ἱστοριοδίφης, ἐκλαμβάνει τὸ Μεσομήλειον ὡς ὑπαγόμενον εἰς τὸ Βουλγαρικὸν τοῦ τσάρου Ἰβὰν Ἀλεξάνδρου κράτος, τὸν Ἕλληνα Κλαζομένιον ἡσυχαστὴν καὶ διδάσκαλον τοῦ πατριάρχου Καλλίστου Γρηγόριον Βούλγαρο, τὴν ἑλληνώνυμον μετὰ τοῦ ὄρους μονὴν Κατακεκρυωμένην Βουλγαρικήν, ἐνῷ ἥ τε περιοχή, ἡ ἔχουσα τὸ χαρακτηριστικώτατον διὰ τὴν θέσιν της Ἑλληνικὸν ὄνομα *Παρορία* (παρὰ τοῖς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὁρίοις) ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ αἱ μοναὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου ἐπέστρεψεν ὁ Γρηγόριος, ὅτε δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβιώσῃ μετὰ τοῦ ἡγουμένου Ἀμηράλι. Ἡ Σλαυικὴ τοῦ συναξαρίου μετάφρασις, τῆς ὁποίας ποιεῖται χρῆσιν ὁ Jirecek ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ του ἐλλείψει τοῦ πρωτοτύπου Ἑλληνικοῦ κειμένου, αἱ εἰς τὰς μονὰς δωρεαὶ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐπιδαψιλευθεῖσα εἰς αὐτὰς προστασία του ὡς ὁμοθρήσκου καὶ γείτονος κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους καὶ ἡ περὶ τὸν Γρηγόριον συγκέντρωσις πρὸς τοῖς Ἕλλησι καὶ Σλαύων μαθητῶν (Σέρβων καὶ Βουλγάρων) ἕνεκα τῆς μεγάλης του φήμης καὶ τῆς ἐν τῇ μεθορίᾳ τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὰς χώρας των θέσεως τῶν μονῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθῶσιν ὡς μαρτύρια ὅτι ἡ χώρα ἦτο Βουλγαρικὴ καὶ οἱ κάτοικοί της Σλαυοβούλγαροι.

Ἐκ τῶν προειρημένων λοιπὸν ἐξάγεται ὅτι οἱ *Μηλεῶνες* ἢ *ἡ Παρορία* (νῦν ἐπαρχία Καζὶλ-ἀγάτς ἢ Ἐλχόβου), ἐξηλληνισμένη ἀπὸ τῆς ρωμαιοκρατίας ἤδη, ἀνῆκε μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεώς της εἰς τὴν Ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ὅτι ᾠκεῖτο συνεχῶς ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἐλληνιζόντων στοιχείων, τῶν ὁποίων οἱ περισωθέντες ἐκ τῆς Τουρκικῆς λαίλαπος ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν Καρυωτῶν, ἐνισχυθέντες ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ δι' ἀθρόων ἐποίκων προερχομένων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θρᾴκης, ἐξ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἑλληνικῶν χωρῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν Ἠπειρῶται, Θεσσαλοί, Μακεδόνες καὶ Κουτσόβλαχοι ἑλληνίζοντες ἐκ τῆς Πίνδου, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μικροῦ Μοναστηρίου ἐπονομαζομένου *Ἀρβανίτες*[1]), ἐκ δημωδῶν ᾀσμάτων μεταχθέντων ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Θεσσαλίας, Ἠπείρου καὶ τῆς νοτίας Μακεδονίας, ἐκ τοῦ ἀμφιεσμοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, τοῦ ὁποίου ἡ διακόσμησις δὲν εἶναι Βουλγαρική, ἐκ γλωσσικῶν τινων ἰδιωτισμῶν καὶ ἐξ ἀμυδρῶν τινων ἀναμνήσεων γερόντων περὶ τῆς προελεύσεως ἐνίων ἄλλοθεν, περὶ ὧν θὰ γείνῃ λόγος ἐν τοῖς κατωτέρω ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.

§ 10 Μετὰ τὰ προειρημένα τὰ ὑπὸ τοῦ συγγραφέως ἐπαγόμενα τεκμήρια περὶ τῆς τῶν Καρυωτῶν καταγωγῆς ἐκ Βουλγάρων ἀποικισθέντων αὐτόθι ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἀπὸ τῶν ὀρέων Αἵμου καὶ Ροδόπης καὶ τῆς Μακεδονίας καταπίπτουσι, γνωστοῦ ἄλλως τε ὄντος ὅτι κατὰ τοὺς δύο πρώτους τῆς τουρκοκρατίας αἰῶνας ἐφ᾽ ὅσον ἐπληθύνοντο ἐν ταῖς πεδιάσιν οἱ Μωαμεθανοί, ἐπὶ τοσοῦτον ἀπεχώρουν ἐξ αὐτῶν οἱ Βούλγαροι κάτοικοί των εἰς τὰ ὄρη, ἀπὸ τῶν ὁποίων ἤρξαντο κατερχόμενοι κατὰ μικρὸν ἀπὸ τοῦ 17ου αἰῶνος. Πρὸς ἄρσιν ὅμως καὶ τῆς ἐλαχίστης περὶ τούτου ἀμφιβολίας δὲν κρίνομεν ἄσκοπον νὰ ἐξετάσωμεν αὐτὰ ἐν ὀλίγοις.

Τὰ ἔθιμα τῶν Καρυωτῶν, ἅτινα ὁ συγγραφεύς, χωρὶς νὰ ὀνομάζῃ καθ᾽ ἕκαστα, ὑπολαμβάνει Βουλγαρικά,—καὶ ταῦτα ἀναμφιβόλως εἶναι τὰ ἀφορῶντα εἰς τὰς γεννήσεις, γάμους, θανάτους, κηδείας, μνημόσυνα, ἑορτάς, κλπ.—εἶναι τοσοῦτον Σλαυοβουλγαρικά, ὅσον καὶ Θρᾳκοελληνικά, οὐχ ἧττον δὲ καὶ πολλὰ αὐτῶν καὶ πανελλήνια. Λεπτομερὴς αὐτῶν σύγκρισις πρὸς διευκρίνησιν τῶν ἀρχικῶν των ἐθνικῶν στοιχείων ἐξέρχεται τῶν ὁρίων τοῦ θέματος· αὕτη ὅμως δὲν εἶναι νῦν δυσχερὴς συλλεγέντος ἤδη καὶ ἐκτυπωθέντος ἐν βιβλίοις καὶ περιοδικοῖς τοσοῦτον ἀφθόνου λαογραφικοῦ ὑλικοῦ ὑπό τε τῶν Θρᾳκοελλήνων καὶ τῶν Βουλγάρων ἐν τῇ γλώσσῃ ἑκατέρων. Ἡ κοινότης ἢ ἡ ὁμοιότης πολλῶν τούτων κατα-

---

1) Οἱ Θρᾳκοέλληνες καλοῦσι τοὺς Ἠπειρώτας ἐν γένει, τῶν ὁποίων πλεῖστοι εἴτε ὁμαδὸν εἴτε σποράδην ἐπῴκισαν ἐπὶ τουρκοκρατίας πολλαχοῦ τῆς Θρᾴκης, Ἀ ρ β α ν ί τ α ς, (Ἀλβανούς), ὡς λαλοῦντας καὶ τὴν Ἀλβανικὴν ἢ προερχομένους ἐξ Ἀλβανίας. Ἀ ρ β α ν ι τ ο χ ώ ρ ι α δὲ ἐκλήθησαν δύο χωρία, ἄνω καὶ κάτω, ἐπὶ τῆς Ροδόπης ἀνατολικῶς τοῦ Στενιμάχου, ἀποικισθέντα ὑπ᾽ αὐτῶν· τοῦ κάτω χωρίου οἱ κάτοικοι μέχρις ἐσχάτων ἐλάλουν ἑλληνιστί. Ὡσαύτως Ἀ ρ β α ν ι τ ο χ ώ ρ ι (τουρκ. Ἀρναούτκιοϊ βουλγ. Ἀρμπανάσι) ἐκαλεῖτο πλουσία καὶ ἐμπορικὴ κωμόπολις ἀπέχουσα τοῦ Τυρνόβου 3]4 τῆς ὥρας βορειοανατολικῶς, συνοικισθεῖσα ὑπὸ Ἠπειρωτῶν κατὰ τὸν 16ον αἰῶνα, καὶ ἀκμάσασα μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Κυρτζαλήδων δῃώσεώς της (1798).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Κ. Μυρτίδου Απογραφή
Θρακικά τ. ΙΓ' 1940

Εξ άλλων δέ συγχρόνων πηγῶν εἶναι γνωστόν ἡμῖν ὅτι ἡ ἄκρατα αὕτη τῆς αὐτοκρατορίας βορεία περιοχή κατέστη ἀπό τῶν ἀρχῶν τοῦ 14ου αἰῶνος βασιλεύοντος Ἀνδρονίκου τοῦ πρεσβυτέρου κέντρον ἡσυχαζόντων μοναχῶν, ἐχόντων σπήλαια, κελλία, κοινόβια καί λαύρας (μονάς) ἐπί και πέριξ ἀνωνύμου ὄρους κατά τήν θέσιν Μεσομήλιον (= ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μηλεώνων). Μεταξύ τῶν μονῶν μνημονεύεται καί ἡ ἐπί τοῦ ὄρους Καλακυρουγιάνη, ἐν τῇ ὁποίᾳ ἐμόνασεν ὁ περιώνυμος ἡσυχαστής καί διδάσκαλος Γρηγόριος Σιναΐτης, οὗτινος τόν βίον συνέγραψεν ὁ μαθητής του καί κατόπιν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Κάλλιστος (+1364).[42]

Ὁ Γρηγόριος ἦτο Κλαζομένιος καί ἡ οἰκογένεια οἴκοι· νεαρός δέ κατεῖς μοναχός περιῆλθε καί ἐμόνασεν εἰς πολλάς μονάς καί εἰς τήν τοῦ θεοβαδίστου Σινᾶ, ὅθεν ἔλαβε καί τήν προσωνυμίαν του. Ἐκ τῆς Κωνσταντινουπόλεως μετέβη εἰς τήν Παρορίαν διά Σωζοπόλεως ἄγων καί μαθητάς τινας, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καί ὁ Κάλλιστος, πρός τόν ἡσυχάζοντα ἐκεῖ μετά πολλῶν σπαδῶν Ἀμηράλιν. Μετά ἕνα ὅμως χρόνον διαμονῆς πρός τόν προϊστάμενόν του ἀπεχώρησε τοῦ κοινοβίου καί ἵδρυσεν ἐπί τοῦ ὄρους ἰδίαν μονήν, τήν προμνημονευθεῖσαν Καλακυρουγιάνης, τήν ὁποίαν μετ' ὀλίγον ἠναγκάσθη νά καταλίπη ἐνοχλούμενος ὑπό λῃστῶν καί ἄλλων κακοποιῶν καί νά ἐπαναχωρήσῃ μετά τῶν μαθητῶν του εἰς τήν Κωνσταντινούπολιν. Μετανοήσας ὅμως μετ' ὀλίγον ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς τήν Παρορίαν καί ἡσύχασεν ἐν αὐτῇ μέχρι τοῦ θανάτου του 1346 προσελκύσας πρός ἑαυτόν διά τῆς θεοσεβείας καί τῆς διδασκαλίας του πλῆθος μαθητῶν Ἑλλήνων, Σέρβων καί Βουλγάρων, μεταξύ τῶν ὁποίων ἦτο καί ὁ ἐπί τοῦ Αἵμου ἡσυχαστής Θεοδόσιος ἐκ Τυρνάβου. Τότε τῇ μεσιτείᾳ τῶν Βουλγάρων μαθητῶν του ἔτυχε τῆς προστασίας τοῦ ὁμοδόξου καί εὐσεβοῦς τσάρου Ἰβάν Ἀλεξάνδρου, ὅστις οὐ μόνον πύργον ἔκτισεν ἐπί τοῦ ὄρους πρός ἄμυναν κατά τῶν κακοποιῶν, ἀλλά καί ἄλλας δωρεάς καί κτήματα ἐδωρήσατο εἰς τάς ἐκεῖ μονάς πρός ὠχυρωμένην συντήρησίν των.

Μετά τόν θάνατον τοῦ Γρηγορίου ὀλίγα ἔτη ὕστερον αὗται αἱ Ἑλληνικαί μοναί κατεστράφησαν ἄρδην ὑπό τῶν ἐκ νότου προελαυνόντων Τούρκων, περί τῆς προσεγγίσεως τῶν ὁποίων προειδοποιηθέντες οἱ μοναχοί ὑπό τοῦ φρουράρχου τοῦ Σκοπέλου, Βυζαντινοῦ πρός ἀνατολάς ἐπί τοῦ μικροῦ Αἵμου φρουρίου, διέφυγον τόν ὄλεθρον ἀπελθόντες οἱ μέν (Ἕλληνες) εἰς τόν Ἄθων, οἱ δέ (Σλαῦοι) εἰς τάς παραδουναβίους χώρας.[43]

(ἀκολουθεῖ ὄπισθεν)

42) Καλλίστου, πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως, βίος τοῦ ἐν ἁγίοις πατρός ἡμῶν Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου, Πετρούπολις, ἐκδ. 1894 ὑπό Pomialovsky.
43) Ἴδε καί Jirecek-Arghyrow, ἔνθα ἀνωτ. σελ. 700-702, τά κατά τόν βίον Γρηγορίου τοῦ Σιναΐτου.

Αἱ τοποθεσίαι τούτων τῶν ἑλληνικῶν μονῶν καὶ ἡσυχαστηρίων δὲν εἶναι ἡμῖν ἀκριβῶς γνωσταί, πάντως ὅμως δέον ν' ἀναζητηθῶσιν ἐπὶ τοῦ ὄρους, εἰς τὰς νοτίους ὑπωρείας οὗτινος κεῖνται τὸ Μέγα καὶ Μικρὸν Μοναστήριον, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα εἶναι προφανῶς ἀνάμνησις τῶν παρακειμένων ποτὲ μονῶν καὶ κοινοβίων. Τοῦτο παραδέχεται καὶ ὁ ἱστοριογεωγράφος Jireček. Ἄλλως τε βοηθεῖ εἰς τοῦτο καὶ τὸ ὄνομα Μεσομήλιον, διότι τὸ ὄρος κεῖται ἀκριβῶς ἐν τῷ μέσῳ τῶν Μηλεώνων (Παρορίας). Φαίνεται δὲ ὅτι καὶ ἡ τῷ 1893 ἀνοικοδομηθεῖσα ἐκ βάθρων ἐκκλησία τοῦ Μεγάλου Μοναστηρίου, ἄλλοτε σωζομένη καὶ κατὰ τὸ ἥμισυ κατακεχωσμένη μετὰ βυζαντινῆς τοιχοδομίας ἐν τῷ κάτω μέρει τῆς βορείου πλευρᾶς της, ὡς εὗρεν αὐτὴν ὁ Jireček, ἦτο λείψανον τῶν μεσαιωνικῶν κτιρίων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἐπὶ τοῦ ὄρους ἐρείπια τειχῶν (Καλέ-μπαΐρ) καὶ αἱ ἐπ' αὐτοῦ προσωνυμίαι τοποθεσιῶν ἅγιος Γεώργιος, ἅγιος Ἀθανάσιος, ἅγιος Ἠλίας, ἅγιος Χρυσόστομος, τοῦ Σωτῆρος, αἵτινες παρέμειναν μέχρι σήμερον καταστραφέντων τῶν φερωνύμων παρεκκλησίων καὶ ἡσυχαστηρίων μαρτυροῦσι τὴν ἄλλοτε ὕπαρξιν συνοικισμῶν.

Ἄπορον λοιπὸν φαίνεται ἡμῖν τὸ ὅτι ὁ συγγραφεύς, ὅστις παρουσιάζεται ὡς ἱστοριοδίφης, ἐκλαμβάνει τὸ Μεσομήλιον ὡς ὑπαγόμενον εἰς τὸ Βουλγαρικὸν τοῦ τσάρου Ἰβὰν Ἀλεξάνδρου κράτος, τὸν Ἕλληνα Κλαζομένιον ἡσυχαστὴν καὶ διδάσκαλον τοῦ πατριάρχου Καλλίστου Γρηγόριον Βούλγαρον, τὴν ἑλληνώνυμον μετὰ τοῦ ὄρους μονὴν Κατακεκρυμμένην Βουλγαρικήν, ἐνῷ ἥ τε περιοχή, ἡ ἔχουσα τὸ χαρακτηριστικὸν διὰ τὴν θέσιν της ἑλληνικὸν ὄνομα Παρορία (παρὰ τοῖς πρὸς τὴν Βουλγαρίαν ὁρίοις) ἀνῆκεν εἰς τὴν αὐτοκρατορίαν καὶ αἱ μοναὶ ὑπήγοντο εἰς τὴν πνευματικὴν δικαιοδοσίαν τοῦ πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως, ὅπου κατέφυγεν ὁ Γρηγόριος, ὅτε δὲν ἠδυνήθη νὰ συμβιώσῃ μετὰ τοῦ ἡγουμένου Ἀμπράλη. Ἡ σλαυϊκὴ τοῦ συναξαρίου μετάφρασις, τῆς ὁποίας ποιεῖται χρῆσιν ὁ Jireček ἐν τῷ ὁδοιπορικῷ του ἐλλείψει τοῦ πρωτοτύπου ἑλληνικοῦ κειμένου, αἱ εἰς τὰς μονὰς δωρεαὶ τοῦ τσάρου Ἀλεξάνδρου καὶ ἡ ἐπιδαψιλευθεῖσα εἰς αὐτὰς προστασία του ὡς ὁμοθρήσκου καὶ γείτονος κατὰ τοὺς ταραχώδεις ἐκείνους χρόνους καὶ ἡ περὶ τὸν Γρηγόριον συγκέντρωσις πρὸς τοῖς Ἕλλησι καὶ Σλαύων μαθητῶν (Σέρβων καὶ Βουλγάρων) ἕνεκα τῆς μεγάλης του φήμης καὶ τῆς ἐν τῇ μεθορίᾳ τῆς αὐτοκρατορίας πρὸς τὰς χώρας των θέσεως τῶν μονῶν δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ληφθῶσιν ὡς μαρτύρια ὅτι ἡ χώρα ἦτο Βουλγαρικὴ καὶ οἱ κάτοικοί της Σλαυοβούλγαροι.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐκ τῶν προειρημένων λοιπὸν ἐξάγεται ὅτι οἱ Μηλεῶνες ἢ ἡ Παρορία (νῦν ἐπαρχία Καζίλ-αγάτς ἢ Ἐλχόβου), ἐξηλληνισμένη ἀπὸ τῆς ρωμαιοκρατίας ἔτι, ἀνῆκε μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων καταλήψεώς της εἰς τὴν ἑλληνικὴν αὐτοκρατορίαν καὶ ὅτι ἐκατοικεῖτο συνεχῶς ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ ἑλληνιζόντων στοιχείων, τῶν ὁποίων οἱ περισωθέντες ἐκ τῆς τουρκικῆς λαίλαπος ἦσαν οἱ πρόγονοι τῶν Καρυωτῶν, ἐνισχυθέντες ἐπὶ τουρκοκρατίας καὶ δι' ἀθρόων ἐποίκων προερχομένων, ὡς καὶ ἀλλαχοῦ τῆς Θρᾴκης, ἐξ ἑλληνικῶν χωρῶν. Τοιοῦτοι δὲ ἦσαν Ἠπειρῶται, Θεσσαλοί, Μακεδόνες καὶ Κουτσόβλαχοι ἑλληνίζοντες ἐκ τῆς Πίνδου, ὡς μαρτυρεῖται ἐκ τοῦ ὀνόματος τοῦ Μικροῦ Μοναστηρίου ἐπονομαζομένου Ἀρβανίτης,[44] ἐκ δημωδῶν ᾀσμάτων μεταχθέντων ἐκ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, Θεσσαλίας, Ἠπείρου καὶ τῆς νοτίας Μακεδονίας, ἐκ τοῦ ἀμφιεσμοῦ τῶν ἀνδρῶν καὶ τῶν γυναικῶν, τοῦ ὁποίου ἡ διακόσμησις δὲν εἶναι Βουλγαρική, ἐκ γλωσσικῶν τινων ἰδιωτισμῶν καὶ ἐξ ἀφηγήσεών τινων ἀναμνήσεων γερόντων περὶ τῆς προελεύσεως ἐκείνων ἄλλοθεν, περὶ ὧν θὰ γίνῃ λόγος ἐν τοῖς κατωτέρω ἐν τῷ οἰκείῳ τόπῳ.